

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน

Development of a Non-formal Education Program for Enhancing the Good Citizenship for Civil Boy Scouts

ดร.วุฒิ เจริญศรีพรพงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวัฒน อาทัยกุล และ ดร.ชนินทร์ สุขเจริญ

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน (2) ศึกษาผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้านที่พัฒนาขึ้นทางด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม และ (3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม และปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ลูกเสือชาวบ้าน จำนวน 60 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติที่ ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า (1) โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความพลดเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้านที่พัฒนาขึ้น แบ่งเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ มีความจริงก้าวเดิน ศรัทธา ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เศร้าพกภูระเบียบของสังคม มีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ มีเกียรติเชื่อถือได้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นผู้ผลิต และผู้บริโภคที่ดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ที่ดีกว่า อดทนต่อความขัดแย้ง และดึงความเห็นอย่างมีเหตุผล สามารถพึงดูนเองได้ มีจิตสาธารณะ เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ กล้าแสดงตนเป็นตัวแทน (2) โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น เสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้านให้สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (3) ปัจจัยที่ส่งเสริม ได้แก่ ความชัดเจนและครอบคลุมของวัตถุประสงค์ การนำเนื้อหาไปใช้ได้จริง กิจกรรมสร้างบันดาลใจในการเป็นพลเมืองดี การจัดบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกยอมรับกัน และความน่าสนใจของสื่อ ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ความเหมาะสมของเวลา สภาพความพร้อมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมความสามารถในการเรียนรู้ และความแตกต่างของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาโปรแกรม, การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี, ลูกเสือชาวบ้าน

Abstract

The purpose of this research is to: (1) develop a non-formal education program for enhancing good citizenship for civil boy scouts; (2) implement a program and study of knowledge, attitude and skills related to good citizenship and (3) study the supporting factors and the problems which affect the non-

formal education program. The samples in this study consisted of 60 civil boy scouts. Instruments used for collecting data were scales. Data was analyzed by using the two-tailed t-test. The research findings were as follows: (1) the non-formal education program for enhancing good citizenship was divided into 5 units: national loyalty, religion and king, law and abiding by social rules , honesty, ideology, trusty, magnanimity, good productivity and consumerism, self-sufficiency; (2) the developed program enhanced participants' knowledge, attitude and behavior at the highest level; at the .01 level and (3) the supporting factors were clear and coverage objectives, practical contents, inspiring learning activities, learning atmosphere and interesting learning media, the problems were lack of time, learners readiness, learning ability, and differences among the learners.

Keyword: Non-formal educational program, good citizenship, civil boy scout

ความนำ

การฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้านเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาก่อระบบโรงเรียนรูปแบบหนึ่งทำให้ประชาชนได้รับความรู้ในเรื่องการแก้ไขปัญหา มีหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประยุทธ์ เห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนของและสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องที่เกิดประโยชน์กับชุมชนและประเทศชาติ เพราะเป็นการฝึกอบรมด้วยการปฏิบัติดน ผู้ที่เมื่อหันสือใจสามารถเข้าร่วมการอบรมได้ การใช้ระบบหมู่ของลูกเสือชาวบ้านยังเป็นการฝึกประชาริปั้ตย์ขั้นพื้นฐาน อีกด้วย กิจกรรมลูกเสือชาวบ้านเป็นศูนย์รวมอุดมการณ์ของมวลชนที่ไม่มีการแบ่งชั้นยศ วรรณะ บรรดาศักดิ์ เพศ วัย ฐานะ เชื้อชาติหรือศาสนา ทุกคนสามารถเป็นมิตรกันได้ในระบบลูกเสือชาวบ้าน วิธีการทางลูกเสือชาวบ้านจะเป็นวิธีการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดี ในทัศนคติของลูกเสือมี 5 ประการ ได้แก่ (1) มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาพะรະ מהกษัตริย์ (2) มีเกียรติเชื่อถือได้ (3) มีระเบียบ วินัยสามารถบังคับใจตนเองได้ (4) สามารถพึงตนเองได้ (5) เต็มใจและสามารถช่วยเหลือชุมชนและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ทุกเมื่อ ลูกเสือชาวบ้านทำให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคีระหว่างผู้คนทั้งต่างถิ่นหรือต่างตำบล ทำให้เกิดความเป็นรุ่นพี่รุ่นน้องระหว่างกัน สร้างความผูกพันและภาคภูมิใจซึ่งต้องช่วยกันดำเนินการต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา

ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาริปั้ตย 18 ข้อ ดังนี้
 (1) การแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล (2) การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น (3) การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า (4) การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ (5) การเคารพเรียบของสังคม (6) การมีจิตสาธารณะคือเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณะบดี (7) การประยุทธ์และอดทนในครอบครัว (8) การซื่อสัตย์ สุจริตต่ออาชีพที่ทำ (9) การพัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้า (10) การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนของและสังคม (11) การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก (12) การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี มีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดีต่อชาติเป็นสำคัญ (13) การเคารพกฎหมาย (14) การรับฟังข้อคิดเห็นของทุกคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น (15) การยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า (16) การซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (17) การกล้าแสดงความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าแสดงออกในทำการทำงานที่สำคัญ (18) การทำงานอย่างเต็มความสามารถ

ดังนั้นการฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้านสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพัฒนาพุฒนารูปแบบ สร้างความเป็นพลเมืองดีได้ในระดับหนึ่งและเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นรูปธรรม ผู้วัยรุ่นจึงได้พัฒนาเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีโดยการสังเคราะห์ขึ้นจากพลเมืองดีตามวิถี

ประชาธิปไตยร่วมกับพลเมืองดีในทัศนคติของลูกเสือ จะสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ร่วมกับการใช้แนวคิด กลุ่มสัมพันธ์แนวคิดนี้โดยอิริยาบถและแนวทางการเพิ่มศักยภาพตนของของแอนในนี รอบบินส์มาผสานกัน เป็นโปรแกรมเพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้านและเพื่อเป็นต้นแบบการ สร้างความเป็นพลเมืองดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับ ลูกเสือชาวบ้าน

2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้โปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็น พลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้านที่พัฒนาขึ้นทางด้าน ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม และ

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม และปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด เชิงระบบ (Input-Process-Output) ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา Boyle (1981) ได้แก่

1) แนวคิดกลุ่มสัมพันธ์

2) แนวคิดนิโอิริยาบถนิส

3) แนวคิดแอนในนี รอบบินส์

4) แนวคิดลูกเสือชาวบ้าน

5) แนวคิดพลเมืองดี

2. กระบวนการ

เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการนำปัจจัยนำเข้าทั้งหมด กำหนดเป็นโปรแกรม กำหนดเป็น 3 ส่วน คือ ครอบ การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กิจกรรม และการประเมิน

2.1 ครอบ การพัฒนาโปรแกรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดพื้นฐานสำหรับ พัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณา ผลที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแผน การสอน ขั้นตอนที่ 6 โปรแกรมการปฏิบัติงานขั้นตอนที่ 7 ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากรและขั้นตอนที่ 8 การรายงานค่าของโปรแกรม

2.2 กิจกรรม การพัฒนาขั้นตอนการสอน ผู้วิจัยพัฒนาจัดกิจกรรมตามแนวคิดกลุ่มสัมพันธ์แนวคิด นิโอิริยาบถนิสและการเพิ่มพลังศักยภาพตนของ แอนในนี รอบบินส์

2.3 การประเมิน วัดความรู้ ทัศนคติและ พฤติกรรม

3. ผลลัพธ์

ประกอบด้วย โปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับ ลูกเสือชาวบ้าน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลัก การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนิโอิริยาบถนิส และการเพิ่มศักยภาพตนของ แอนในนี รอบบินส์ โดยผู้วิจัยได้ร่วบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาผลลัพธ์ ปัจจัย เกี่ยวข้องในการพัฒนาโปรแกรมการจัดกิจกรรมที่ พัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้

สมมติฐานการวิจัย

หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษา นอกระบบ โรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับ ลูกเสือชาวบ้านที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ผู้เรียนจะมีความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดีสูงกว่าก่อน เข้าโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชาวบ้านที่ได้รับการฝึกอบรมตามวิธีการของลูกเสือกับได้ปฏิญาณตนว่าจะปฏิบัติตามคำปฏิญาณและกฎหมายของลูกเสือ กลุ่มตัวอย่างคือ ลูกเสือชาวบ้านที่มีความพร้อมในการเข้าร่วมตลอดทั้งโปรแกรมการศึกษากองระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีจำนวน 60 คน และแบ่งลูกเสือชาวบ้านเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 30 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลากแบ่งกลุ่มและดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มควบคุม

1.1 นัดหมายเพื่อทำความเข้าใจการเข้าร่วมโปรแกรมและจัดปฐมนิเทศแนะนำโปรแกรม

1.2 ทำแบบวัดความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

1.3 มอบเอกสารคู่มือพลเมืองดีให้กลับไปเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.4 นัดหมายกลับมาทำแบบวัดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

2. กลุ่มทดลอง

2.1 นัดหมายเพื่อทำความเข้าใจการเข้าร่วมโปรแกรมและจัดปฐมนิเทศแนะนำโปรแกรม

2.2 ทำแบบวัดความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

2.3 จัดการอบรมในห้องเรียน

2.4 เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามคู่มือใบความรู้ และใบงานที่มอบให้

2.5 นัดหมายกลับมาทำแบบวัดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบวัดความรู้การเป็นพลเมืองดี แบบวัดทัศนคติการเป็นพลเมืองดี แบบวัดพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี แบบประเมินผลความพึงพอใจการจัดโปรแกรมและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมและปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลต่อการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ เครื่องมือทุกฉบับผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน และตรวจสอบค่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) มีผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .80 - .90

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษากองระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน เริ่มจากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาความต้องการของลูกเสือชาวบ้านและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี และสังเคราะห์แนวคิด/ทฤษฎีต่างๆ เพื่อพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. กิจกรรมยืดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างความจริงก้าวตีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เคารพภูมิปัญญาของสังคม

2. กิจกรรมยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ เพื่อเสริมสร้างความเชื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ มีเกียรติเชื่อถือได้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นผู้ผลิตและผู้ริโภคที่ดี

3. กิจกรรมยึดการค้นพบด้วยตนเองเชื่อมั่นในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ภายในตน พัฒนาศักยภาพอันไร้ขีดจำกัด เพื่อเสริมสร้างการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่ดีกว่า อดทนต่อความขัดแย้ง แสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล

4. กิจกรรมเน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงานมีความรับผิดชอบต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถพึงตนเองได้

5. กิจกรรมเน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ กล้าแสดงตนเป็นตัวแทน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าสถิติที่ (t-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตาม รูปแบบการทดลองแบบ 2 กลุ่ม (The Pretest – Posttest Control Group Design)

ผลการวิจัย

องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน ตามกรอบขั้นตอน การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) และการสังเคราะห์แนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแนวคิดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนี้โดยรวมนิสัยและแนวคิดการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง ดังนี้

1. วัดถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความเป็น พลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน

2. กลุ่มผู้เรียน ได้แก่ ลูกเสือชาวบ้านที่สามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ด้วยความสมัครใจเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรม

3. วิทยากรและผู้ช่วยวิทยากรประจำกลุ่ม

4. เนื้อหาสาระ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์หลักการพัฒนาเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของกระทรวงศึกษาธิการ และพัฒนาเมืองดีตามทัศนคติของลูกเสือชาวบ้าน ได้แก่

4.2 มีความซื่อสัตย์ยึดมั่นในคุณการณ์ มีเกียรติเชื่อถือได้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นผู้ผลิต และผู้บริโภคที่มีประกอบด้วยการซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพ ที่ทำการซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีความซื่อสัตย์ยึดมั่น ในคุณการณ์ที่ดีต่อชาติเป็นสำคัญ

4.3 ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่ดีกว่า อดทนต่อความขัดแย้งแสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล ประกอบด้วยการแสดงความคิดอย่างมีเหตุผลการรับฟัง

ข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าความณ์การรับฟัง ข้อคิดเห็นของ ทุกคนโดยอุดหนัต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และการยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า

4.4 สามารถพึงตนเองได้ประกอบด้วย
การประทัยด้วยตนเองและอดออมในครอบครัวการพัฒนางาน
อาชีพให้ก้าวหน้าการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
ต่อตนเองและสังคมการสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่ง
ประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทย
และสังคมโลกและการทำงานอย่างเต็มความสามารถ
เต็มเวลา

4.5 มีจิตสาธารณะเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น
เสมอ กล้าเสนอต้นเป็นตัวแทน ประกอบด้วย การมีจิต
สาธารณะ หมายถึง การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม
และรักษาสาธารณะสมบัติ และการกล้าเสนอความคิดเห็น
ต่อส่วนรวม กล้าเสนอต้นเองในการทำหน้าที่สมาชิก
สภาพแวดล้อมราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

5. กิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนี้โดยรวมนิสัยและแนวคิดการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง

5.1 យិតផ្តើមរឹងបើនគុណកម្មការនៃគក្ខិទ្ធរី គ្មានមុខមែន

5.2 ยึดกลั่นเป็นแหล่งความรู้

5.3 ยึดการค้นพบด้วยตนเองเชื่อมั่นในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ภายในตนพัฒนาศักยภาพ อันไร้ขีดจำกัด

5.4 เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน มีความรับผิดชอบต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

5.5 เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

6. แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย
วิทยากร วิดีทัศน์ นิทรรศการอินเตอร์เน็ตเอกสารตัวรวม
ศูนย์การเรียนรู้สมาคมและชุมชน

7. ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากรโดยมีการประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม

8. การรายงานค่าของโปรแกรมคือการศึกษา

ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของการนำโปรแกรมไปใช้ และปรับปรุงโปรแกรมให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนอย่างครอบคลุม

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยก่อนและหลังกลุ่มทดลองมีผล ดังนี้

1. คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมในกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. คะแนนเฉลี่ยด้านทัศนคติความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมในกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. คะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้านก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมในกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน ได้แก่

1) ความชัดเจนและครอบคลุมของวัตถุประสงค์ในการเป็นพลเมืองดีครบถ้วน

2) การนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของเนื้อหาความเป็นพลเมืองดี มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน เช่น สามารถพึงตนเองได้ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ หรือ มีความอดทนต่อความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในขณะที่มีความขัดแย้ง

3) กิจกรรมที่นำไปสู่แรงบันดาลใจในความเป็นพลเมืองดี เป็นธรรมชาติของบุคคลที่ต้องการเป็นพลเมืองดีอยู่ภายใต้จิตใจ การกระตุ้นจิตสำนึก ส่วนลึกอย่างถูกวิธีสามารถทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการปฎิรูปเป็นพลเมืองดีได้

4) การจัดบริษัทภาคให้เกิดความรู้สึกยอมรับระหว่างกัน ทำให้รู้สึกปลดภัย อบอุ่น มีความกล้าแสดงออก และร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่การได้รับ

การยอมรับจากสมาชิกของกลุ่มทำให้บุคคลกล้าเปิดเผยตัวตนไม่เขินอายในการร่วมกิจกรรม

5) ความน่าสนใจของสื่อประกอบโปรแกรม สามารถสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดขึ้น แรงจูงใจในการเรียนรู้และความสนใจของผู้เรียนจะส่งผลโดยตรงต่อโปรแกรม เช่น การซึมวิธีทัศน์ทำให้ผู้เรียนเห็นภาพที่เคลื่อนไหวไปพร้อมกับเสียงเพลงที่สร้างอารมณ์และความรู้สึกร่วมได้ดี

ปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน

1. ความเหมาะสมในเรื่องเวลาต้องคำนึงถึงสภาพความพร้อมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่ามีความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ หรือเข้าร่วมได้มากน้อยแค่ไหน เพราะผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะคำนึงถึงประโยชน์ที่ตนได้รับเป็นสำคัญ และการทำอาชีพการทำงานเพื่อหาเลี้ยงคับคั่งจึงมีความสำคัญมากกว่าการเข้าร่วมโปรแกรม

2. ปัญหาส่วนตัว ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม สภาพความพร้อมทางร่างกาย เช่น โรคประจำตัว ปัญหาความเสื่อมของร่างกายความสามารถในการอ่านและรับฟังโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์กิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนี้อยู่ในมนต์และ การเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง ทำให้ผู้เรียนต้องร่วมกิจกรรมตลอดเวลา การทำโยคะ การประชุมกลุ่มอยู่กับการนำเสนอหน้าชั้นเรียน การแสดงออกถึงพลังศักยภาพภายในตนเอง ต้องอาศัยสภาพความพร้อมของร่างกายทั้งสิ้น

3. ความแตกต่างกันของกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในด้านการศึกษา อายุ ตำแหน่งทางสังคม ทำให้โปรแกรมขาดความรับรู้ต่อเนื่อง คนที่เรียนรู้ได้เร็วเกิดความเบื่อหน่าย คนที่เรียนรู้ได้ช้าเกิดความไม่มั่นใจในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คนที่อายุน้อยไม่กล้าเสนอความเห็น คนที่อายุมากกว่าสามารถให้มั่นใจให้กับกลุ่ม มีความเห็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

การอภิปรายผล

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน โดยใช้การสังเคราะห์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนิโโอลิวแมนนิส และการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง แลกเปลี่ยนความเป็นพลเมืองดีที่สังเคราะห์จากพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของกระทรวงศึกษาธิการ กับ ความเป็นพลเมืองดีในทัศนคติของลูกเสือชาวบ้าน จึงเป็นการปูพื้นฐานให้ลูกเสือชาวบ้านเกิดสามารถ สงบนิ่ง ตั้งใจ ที่จะเรียนรู้มากขึ้น มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง ว่ามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ขีด 2 เน้น คือ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ ยึดการค้นพบด้วยตนเอง เชื่อมั่นในศักยภาพตนเองยิ่งใหญ่ยิ่งนั้น พัฒนาศักยภาพ อันไร้ขีดจำกัดเน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน มีความรับผิดชอบต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันประกอบด้วย กิจกรรม โყคอาสนะการหายใจเต็มปอดสม่ำเสมอ ผ่อนคลาย ทั้งร่างกายและจิตใจ รับประทานอาหารอย่างสมดุลการทำสมาร์ต และการคิดในเชิงบวกส่งผลให้ลูกเสือชาวบ้านสามารถเรียนรู้การเป็นพลเมืองดี อย่างไม่เคร่งเครียด และได้ผลทั้งในด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

ทั้งนี้ การพัฒนาภารกิจกรรมการเรียนรู้จากกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และค้นพบผลการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การอาสาศรัทธาชีวิกลักษณะพูดน้อยแต่ให้ผู้เรียนแสดงออกให้มาก บทบาทผู้เรียนคือร่วมกิจกรรมทุกครั้งแสดงความรู้สึกและความคิดอิสระต่อกลุ่มทุกครั้งที่มีโอกาสเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ความคิดนั้น ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม ตลอดจนล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีประเด็นสำคัญคือ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อตระหนักร่วมกับการเรียนรู้ สามารถตอบสนองความต้องการ และความสนใจของตนเองผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อการเรียนรู้นั้นเกิดประโยชน์ต่อชีวิตจริง แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้ใหญ่คือประสบการณ์ของผู้ใหญ่เอง การร่วมอภิปรายในกลุ่ม (discourse) การทบทวนตนเองและสะท้อน ออกมายังสมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ (reflection) และเกิดการตระหนักรู้ (awareness) ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ (Knowles, 1981)

2537) และแนวคิดการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเชื่อมั่นในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ ภายในตนของกระบวนการของการใช้ภาษาทั้งที่เป็นภาษาภายในและภาษาพูดที่ส่งผลต่อระบบประสาทในสมอง โดยจะกระตุ้นให้เกิดสภาพวะจิตที่สามารถสร้างแรงผลักดันให้มนุษย์เกิดพลังในการลงมือกระทำในสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างมุ่งมั่นจนกระทั้งประสบความสำเร็จ (Robbins, 1992) เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนา และปรับปรุงตนเองให้เป็นพลเมืองดี ร่วมกับการจัดบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกยอมรับระหว่างกันทำให้มีความกล้าแสดงออกและร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กล่าวคือ บทบาทของผู้สอนควรมีลักษณะพูดน้อยแต่ให้ผู้เรียนแสดงออกให้มาก บทบาทผู้เรียนคือร่วมกิจกรรมทุกครั้งแสดงความรู้สึกและความคิดอิสระต่อกลุ่มทุกครั้งที่มีโอกาสเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ความคิดนั้น ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม ตลอดจนล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีประเด็นสำคัญคือ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อตระหนักร่วมกับการเรียนรู้ สามารถตอบสนองความต้องการ และความสนใจของตนเองผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อการเรียนรู้นั้นเกิดประโยชน์ต่อชีวิตจริง แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้ใหญ่คือประสบการณ์ของผู้ใหญ่เอง การร่วมอภิปรายในกลุ่ม (discourse) การทบทวนตนเองและสะท้อน ออกมายังสมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ (reflection) และเกิดการตระหนักรู้ (awareness) ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ (Knowles, 1981)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมในเรื่องความเป็นพลเมืองดีในบริบทอื่น ๆ เช่น เสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของประชาชนอาชีวินค์มีคุณสมบัติอย่างไร หรือการพลเมืองดีของโลก จะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร และต้องมีแผนการดำเนินการอย่างไรให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์

2. ควรติดตามผลวิจัยในเชิงลึก เกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน ผลการใช้โปรแกรม นอกจากการทดสอบก่อนและหลังการทดลองแล้ว ควรติดตามต่อเนื่องหลังการทดลอง 3 - 6 เดือน เพื่อศึกษาผลการคงอยู่ของความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน

3. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับ

ลูกเสือชาวบ้านในบริบทอื่น ๆ เช่น สังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรม เพราะอาจจะมีผลการวิจัยที่แตกต่างออกไป

4. ควรมีการพัฒนางานวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยได้รับ “ทุน 90 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

เอกสารอ้างอิง

เกียรติวรรณ อมາตยกุล. (2537). คิดอย่างแซมป์. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พรีน.

ทิศนา แขมณี. (2522). กลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บุพภาคิลป์การพิมพ์.

วราภรณ์ เจริญศรีพงศ์. (2555). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน. วิทยานิพนธ์. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Boyle, P. G. (1981). *Planning better program*. New York: Mc Graw Hill Book Company.

Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education from pedagogy to andragogy*. Chicago: Follet.

Robbins, A. (1992). *Awaken the giant within*. New York: Simon & Schuster.